

Článek byl uveřejněn v únorovém čísle 2005 francouzského časopisu Défense nationale et sécurité collective. Upraveno a zkráceno.

Skutečnosti denně dokazují nestabilitu světa: povstání a vraždy v Iráku, léčky v Afghánistánu, rukojmí v Beslanu. K těmto vražedným akcím dochází daleko od Evropy. Přesto je Evropané pociťují tak, jako by se jich dotýkaly přímo. Uvědomujeme si, že svět přechází do nového nebezpečnějšího a nejistého věku.

Ozbrojené síly Západu se tváří v tvář těmto ohrožením zabývají úvahami a jednáním. Tato ohrožení jsou označována pojmem asymetrie, avšak bylo by výstižnější mluvit o asymetrických systémech, a to vzhledem k jejich rozmanitosti a složitosti.

Asymetrie znamená střetnutí států anebo vojenské síly s civilními nebo polovojenskými více méně organizovanými skupinami, které nerespektují zákony a používají gerilové anebo teroristické metody. Platí teze: Gerila zvítězí, jestliže neprohráje, konvenční armáda prohráje, jestliže nezvítězí.

Evropské armády musejí dnes vyřešit problémy asymetrie, aby zvítězily v boji proti této hrozbě, která zatěžuje jak stabilitu mezinárodních vztahů, tak soudržnost společnosti. Mají k tomu možnosti dané snahou o přizpůsobení a o přímou spolupráci s civilními činiteli v těchto krizích.

Níže jsou popsány různé kategorie asymetrie a možné taktické metody konvenčních ozbrojených sil.

Asymetrické systémy

Asymetrické systémy se liší podle své povahy, aktérů, motivace, cílů a způsobů akce.

Cílem **loupeživých systémů** je finanční zisk. Jejich aktéry jsou mafie, kartely, piráti a určité sekty. Jejich motivace není politická a jejich snahou je prosperovat a přežít. Cíle jejich působení jsou státní: bezpečnostní síly, právní a politický systém, event. ozbrojené síly. Rozvíjejí skryté aktivity a snaží se, aby nebyly odhaleny. Drogové kartely disponují množstvím peněz často vypraných a převyšujícím hrubý domácí produkt mnoha států. Metodami akce jsou korupce, vydírání, únosy anebo vraždy.

Systémy kladoucí požadavky sjednocují teroristické skupiny, etnické milice a polovojenské síly, jejichž politický cíl je omezený: zaujmout místo v mocenském aparátu nebo se tohoto aparátu zcela zmocnit. Jejich ambice jsou současně rázu politického, ideologického a rázu identity. Cíle jejich působení jsou symboly státní moci jako bezpečnostní síly, osobnosti, ozbrojené síly a obyvatelstvo. Snahou je dosáhnout politického uznání anebo internacionalizace konfliktu. Tyto systémy dávají přednost dvěma metodám, zvláště ve městě anebo nesnadném terénu, a to gerile a terorismu. Ve všech případech se opírají o sdělovací pro-

středky a informační sítě, aby znásobily účinky svých akcí. Opírají se také o skryté financování, jehož zdroji jsou obyvatelstvo, loupeživé systémy anebo některé státy. Nelze ignorovat ani použití zbraní hromadného ničení. Všechny tyto způsoby akce nejsou zaměřeny na zničení prostředků protivníka, nýbrž na oslabení jeho vůle. Střetnutí s asymetrickými systémy je také střetnutím psychologickým.

Subverzivní systémy sledují totální ideologický cíl: zničit dominantní soustavu hodnot a nahradit ji soustavou svou. Jejich aktéři jsou často stejní jako u systémů kladoucích požadavky. Snahou je destabilizovat rozhodovací struktury státu útokem na společnost jako celek s cílem svrhnout vládu nebo získat nezávislost. Prvotním cílem je obyvatelstvo a potom reprezentanti nebo symboly státu.

Společnými rysy všech tří systémů jsou záludnost, násilí, proradnost a skryté jednání.

Z tohoto popisu lze učinit některé závěry:

- ❑ vzájemné překrývání různých aktérů a metod akcí ztěžuje jednoduchou reakci na asymetrická ohrožení,
- ❑ jev asymetrie není nový; změnila se šíře jeho účinků v počtu obětí a emocionálním zatížení rozšířeném okamžitě do celého světa,
- ❑ pro konvenční ozbrojené síly je velkým problémem, že asymetricktí aktéři mohou působit na obyvatelstvo a především na mladé lidi, kteří jsou hlavním cílem působení a zdrojem doplňování a financování asymetrických aktérů,
- ❑ pro konvenční síly je nesnadné působit proti nepříteli, který je ve dne občanem a v noci teroristou s mnoha výhodami: znalost prostředí, odhodlání, fanatismus, nerespektování válečného práva, rozdílné cíle, prostředky a způsoby akce.

Možnosti konvenčních ozbrojených sil

Z věcného hodnocení a pochopení ohrožení vyplývá pro konvenční ozbrojené síly možnost použít proti asymetrickému protivníkovi dvou taktických metod: odstrašování a akce.

Zpravodajství. Asymetrie je složitý fenomén a ozbrojené síly mu musejí dokonale rozumět, aby v poli nezískaly účinky opačné účinkům žádoucím.

Především je nutno vědět, že každá situace je zcela zvláštní.

Za druhé je nutno dobře pochopit základy asymetrie. Asymetrie vzniká z pocitu nespravedlnosti anebo útlaču, ať je racionální či nikoli. Vzniká, když se nějaká komunita cítí ohrožena, právem či neprávem. Může vzniknout také z disymetrické války (vedené mezi ozbrojenými silami srovnatelné velikosti, avšak s výzbrojí rozdílné úrovně), kterou armády Západu nyní vedou při svých intervencích. Při neúspěchu je odvěta nekonvenčními prostředky jedním z důsledků. To je důvod, proč vojenský velitel zasazený do akce musí znát a stále mít na paměti konečný požadovaný stav. Také je třeba, aby byl konečný požadovaný stav vůbec dosažitelný. Existuje „to žádoucí“ a existuje „to možné“. Tímto konečným stavem bude často návrat ke klidu provázený oživením hospodářství a zavedením politických institucí. Následně bude nutno zavést správné metody „v terénu“.

Odstrašování je pojem úzce související s jadernou zbraní. Přesto je tento pojem vhodný pro popis základní taktiky, kterou musejí ozbrojené síly použít proti asymetrii. Zde odstrašování znamená především obsadit a rozdělit terén. Je nutno omezit volnost jednání a pohybu protivníka. Ke splnění tohoto úkolu mají ozbrojené síly, zvláště jejich pozemní složka, nesporné

výhody: schopnost zmocnit se terénu a udržet ho a schopnost trvale kontrolovat prostředí. Odstrašování protivníka znamená rovněž vyvíjet úsilí pro ochranu všech možných cílů, které by protivník mohl zvolit a na něž by mohl soustředit svou akci. Znamená to také zavedení bezpečnostních opatření ve prospěch obyvatelstva, aktérů v krizi (státních, místních, mezinárodních, nevládních), jakož i ve prospěch ozbrojených sil samotných. Riziko atentátů anebo násilných akcí přetrvává, avšak tato taktika snižuje pravděpodobnost jejich výskytu. Žádoucím účinkem bude udržení bezpečných prostorů a získání anebo udržení oddanosti značné části obyvatelstva. Použité způsoby jednání (kontrolovat, chránit, podporovat, uklidňovat), zaměřené na tyto úkoly, musejí správně rozlišit účinek dosažený u nepřítele nebo v terénu od dojmu, který ozbrojené síly zanechají u obyvatelstva, mezi nímž tyto síly působí. Tato taktika přesto přináší rizika. Problémem ozbrojených sil konečně je zde jejich schopnost snižovat úroveň násilí. Použití síly musí do jisté míry být posledním možným opatřením.

Jednání. Taktika akce musí být v naprostém souladu s logikou odstrašování, protože použití síly jako posledního možného prostředku neznámá nečinnost. Naopak, je účelné disponovat všemi možnostmi akce silou, aby byly zachovány věrohodnost u obyvatelstva a vědomí účinnosti u nepřítele.

Věrohodnost u obyvatelstva je důležitá, protože by mohlo považovat Evropany za bázlivce.

Vědomí účinnosti u nepřítele je důležité, protože boj je nevyhnutelně totální a kompromis není pro strany asymetrie přijatelnou volbou.

Použité způsoby jednání (izolovat, poutat, dobývat, odzbrojit, rozvracet, zmocnit se, zbavit vedení) budou proto zaměřeny na nepřítele. Riziko této taktiky spočívá v zapletení se do sporu, ve stupňování násilí, ve skutečnosti, že vojenská akce bude nesprávně zaměřena nebo bude nepřiměřená. Zatímco se vojenské síly snaží získat oddanost obyvatelstva proti asymetrickému nepříteli, který je považuje za cíl svého působení, nakonec dosáhnou opačného účinku. Konvenční ozbrojená akce musí být účelná pro dosažení požadovaného účinku. Jestliže se projeví jako kontraproduktivní, je nutno změnit taktiku. Druhým vážným problémem pro vojenskou akci je dosáhnout její oprávněnosti a přiměřenosti, aby byla omezena podpora asymetrických aktérů ze strany části obyvatelstva. Dalším problémem je, že vojenské síly nemohou vždy v terénu, ve stresové situaci rozpoznávat nepřítele od „přítele“.

Důsledky pro ozbrojené síly

Níže jsou uvedeny úvahy týkající se ozbrojených sil. Především je nutno vojenskou akci začlenit do celkové akce státu. Potom je nutno zhodnotit použití ozbrojených sil, aniž by tím byly zanedbány ostatní formy ohrožení.

Začlenit vojenskou akci do celkové akce státu znamená uvažovat o závažnosti komplementarit mezi různými civilními a vojenskými aktéry. Rozhraní mezi vnitřní bezpečností a vnějším ohrožením zaniklo. Zasazení vojenské síly do asymetrické války musí odpovídat strategii, v níž se političtí, ekonomičtí, právní, policejní a vojenští aktéři vzájemně přímo doplňují. Akce ministerstev obrany, zahraničí, vnitra a hospodářství musejí být koordinovány. Další důležitou meziministerskou oblastí je zpravodajství.

Přízpůsobení ozbrojených sil. Ozbrojené síly se musejí přizpůsobit asymetrickému ohrožení, tj. musejí přijmout praktická opatření. Je nutno disponovat velkými silami pro speciální operace, údernými jednotkami pěchoty a nesmrťícími zbraněmi. Schopnosti vševojskové

součinnosti a součinnosti mezi druhy ozbrojených sil musí být dosaženo na nejnižších stupních. Základem těchto opatření musí být důkladný výcvik a zpravodajství.

Hodnocení ohrožení. Protože ohrožení má dnes povahu asymetrickou, je nutno vidět, že geopolitické převraty jsou nejčastěji náhlé a neočekávané. Globální boj proti islámskému terorismu scelil aliance dříve nepravděpodobné. Je naší povinností působit proti asymetrii všemi našimi disponibilními vojenskými a civilními prostředky. Avšak naše strategie a taktika a prostředky z nich vyplývající nesmí být orientovány na tento jediný typ protivníka. Je nutno disponovat pozemními, námořními a leteckými prostředky schopnými čelit asymetrii v rámci výstavby „Evropy obrany“.

Závěr

Popis asymetrických systémů ukázal jejich složitost, i když nevysvětlil všechny jejich aspekty. Jisté je, že asymetrie není omezena pouze na terorismus. Vojenské konvenční síly mají možnosti působit proti asymetrickým systémům za předpokladu jejich přizpůsobení a úzké spolupráce s jinými státními institucemi. Přitom je nutno si uvědomit, že síla asymetrických aktérů spočívá v jejich schopnosti využívat našich zranitelných míst, jakož i to, že samotné vojenské vítězství nestačí a musí být přeměněno v politický úspěch.

Evropské armády mohou být jednoho dne zasazeny do násilné asymetrické války. Aby v ní zvítězily, musejí disponovat dostatečnými a rozmanitými jednotkami a prostředky. Bez toho nebudou schopny používat taktiku odstrašování a jednání. Obyvatelstvo bude základním prvkem strategie: imperativy jsou snížení úrovně násilí, vedení spravedlivé a přiměřené akce a izolace asymetrických aktérů.

Asymetrický fenomén klade západním demokraciím otázku týkající se budoucnosti mezinárodních vztahů. Státy musejí být schopny zvládnout proces mondializace. „Střetnutí civilizací“ není zajisté nevyhnutelné, avšak národy musejí naléhavě nalézt odpovědi na nepořádky ve světě.

(nas)

Je tedy v této souvislosti česká armáda už dnes srovnatelná se staršími, zkušenějšími členy NATO?

V něčem je, v něčem není. Samozřejmě myslím si, že je celkem přímo srovnatelná v oblasti personálu, zejména nyní, když máme armádu složenou již ze samých profesionálních vojáků. V čem ještě srovnatelná není, je technické vybavení. A právě proto, že já si nepřeji, aby naše ozbrojené síly se staly neozbrojenými silami, tak trvám na tom, že akviziční procesy, ať už se jedná o obrněné transportéry, nákladní automobily, nebo dělostřelecké radary a samozřejmě nadzvuková letadla, musí být dokončeny.

Z rozhovoru ministra obrany Karla Kühnla na ČRo6 28. 4. 2005, Studio Stop